

ÚJ EMBEREK A RÉGI MEDENCÉBEN

Olvasom, hogy a Városházán megint meghányták-vetették, vajjon újjáépítsék-e a Rudasfürdőt, vagy sem. Voltaképpen az volt a kérdés, hogy telik-e a város bugyellárisából, s nem azt, hogy ráfér egy kis modernizálás erre a megkopott intézményre, mert a vak is látja, hogy nagyon is ráfér. Ámbár a régiek épp azt szerették ezen a fürdön, hogy olyan vén. Vízének gyógyító erejében, fiatalító hatásában már akkoriban hittek, mikor a tudósok még föl sem fedezték benne a rádiumos erőt. A háború előtti esztendőkből az öreg *Wekerle* Sándor, *Fejérváry* Géza báró, *Thaly* Kálmán, *Zala* György, *Márkus* József főpolgármester, *Heltai* Ferenc, meg *Hübös* József állandó törzsvendégei voltak a Rudas gőzének, bázénjének. A város urai néha a vízben sütötték-főzték ki a közgyűlési haditerveket, hol a langyosban, hol a melegben. De nemcsak a tekintetes Tanács, meg az öregedő kegyelmes urak járogattak a Rudasba. Jóformán idejárt az egész Belváros. Minden napnak megvolt a maga tereferelő kompániája, de a szombati meg a vasárnapi fürdést frekventálták legjobban. Pletykát, adomát, temérdekét hallhatott itt az ember. Akkoriban még mindenki ismerte a másikat a Rudas vízében.

Idők során aztán tökéletesen kicserélődött a fürdő publikuma. A régiek elmaradoztak és az ősi gárdából ma már jóformán csak *Pekár* Gyula maradt hű ehhez a vén intézményhez. De egyébként ma már új emberek lubickolnak, vagy gunnyasztanak a régi medencében.

Amikor a fürdés nem volt úri passzió

Ha már mindenáron új köntösbe akarják öltöztetni a Rudast; úgy illet volna, hogy nyár derekára készüljön el az új ruha, mikor tudvalevően harmadfélszáz esztendő évfordulója lesz, hogy lotharingiai Károly seregei Budavárát visszafoglalták a töröktől. A modernizált fürdő had emlékeztetett volna bennünket, hogy azok a híres budai basák sem voltak ám egészen olyan pogányok, mint amilyeneknek a híruk festi őket. Ezek a basák építették a híres budai fürdőket. A Rudas fürdőt például, melyet a török világ „Jesil direkli ilidse”-nek, vagyis zöldoszlopos fürdőnek nevezett, *Mohamed* pasa építtette és *Musztafa* pasa alakította újjá. A török világ leghíresebb fürdője a mai Császár-fürdő volt, melyet akkoriban *Veli bég* fürdőjének neveztek. Építését *Szokoli Musztafa* pasa kezdte, de csak *Mohamed* fejezte be és atyja nevével nevezte el *Veli-bég* fürdőjének. E fürdő szomszédságában nagy lőpormalom és több lisztesmalom dolgozott, melyeknek kerekeit a meleg források víze hajtotta. A lőpormalom a mai Lukács-fürdő helyén épült; szomszédságában pedig egy kis vár állott, melyet virágoskert és szőlőliget ölelt körül. A török urak ide szerettek járni szórakozni, de sűrűn jöttek ide a török hölgyek is, nem is annyira a liget kedvéért, hanem azért, mert az a legenda járta, hogy aki a hőforrások vizében negyvenszer megmosakodik, minden vágya beteljesül.

Nevezetes fürdő volt a Tabánban a Rác-fürdő. Ennek a minden betegséget gyógyító melegvizét már *Mátyás* király is használta. *Királyné-fürdője* volt valamikor a Rác-fürdő neve. A török időkben ezt a fürdőt a polgárság használta, még pedig ebéd idejéig a férfiak, ebéd-időn túl egészen éjjelig pedig a nők. Ha a publikum a fürdő kötényét és törülközőjét igénybe vette, egy akcsét kellett fizetnie, ha azonban magával hozta a fürdőruhát az ember, a fürdés ingyenes volt.

Ismerték a törökök a Gellért-fürdő forrásaiból táplálkozó „Sáros-fürdőt” is, melyet a török *Aksik Ilidse* néven nevezett. Ez az idegenek fürdője volt, mely a legenda szerint hétéféle betegséget gyógyított. A hétéféle betegség egyike a szifilisz volt, s nyil-

ván erre való tekintettel nem fürödtek benne a kényes törökök, hanem vizét teljesen átengedték a gyauroknak.

Ezekon kívül más fürdője is volt Budának, sőt volt fürdője Pestnek is. Így a mai Központi Városháza északnyugati sarkán állott egy sokkupolás, fényesen berendezett fürdő. Szükség is volt a sok fürdőre, mert a töröknek szenvedélye volt a fürdés, öröme és gyönyörűsége a tisztálkodás. Ebben különbözött a „művelt nyugattól”, ahol bizony a fürdés akkoriban nem tartozott az úri passziók közé. XIV. Lajosról például feljegyezték, hogy csak addig fürdött, míg szerelmes volt. Később már csak egy illatszerezes kendővel törölgette le az arcát, ha nagyon szükségét érezte a tisztálkodásnak.

— Ami engem illet, — írja *Erzsébet Sarolta* orléansi hercegnő, — én sohasem fürdőzném; ezt a mulatságot soha életemben nem tudtam megérteni.

Spanyolországban vallásellenes cselekedetnek ítélték a fürdést és *Napoleontól* is rossznéven vették, hogy szeretett fürdeni. Jellemző, hogy sokáig a budai miniszterelnöki palotában nem volt fürdőszoba és *Teleky* grófnő, *Khuen Héderváry* miniszterelnök felesége mesélte, hogy nem tudja megérteni, hogy miképpen bírták ki olyan sokáig a palota lakói fürdőszoba nélkül.

Férfiak és nők együtt

A törökök viszont annál jobban szerették a vizet és nemcsak a kezüket mosták meg benne, sőt asszonyaik a parfümöt sem mosakodás helyett használták. A fürdés intézményét tehát mi a törököktől örököltük, a tisztálkodást tőlük tanultuk és Buda város fürdői ebben a tekintetben határt jelentettek a Kelet és Nyugat között.

Buda városa fürdőváros maradt azután is, hogy lotharingiai Károly szövetséges seregei visszafoglalták a töröktől. De nemcsak a helybeliek használták a budai hőforrásokat, hanem idegenek is. Messze földről is eljöttek hozzánk, mert az a híre volt a budai víznek, hogy hathatós gyógyszere nemcsak a köszvénynek, hanem a csúnya francia-betegségnek is. De volt más specialitása a budai fürdőknek. Például az, hogy a férfiak és nők együtt fürödtek, közös bázénban, ugyanabban a vízben. Ezt a specialitást már nem a töröktől tanultuk, ellenben sok minden, ami a törökkori fürdőt jelezte, hiányzott a török uralom utáni budai fürdőkől. *Sestiny Domenico*, ki 1707-ben járt nálunk, az originális török fürdőt kereste Budán, de nem találta és sajnálkozva kérdezi, hogy hol vannak a frigidariumok, tepidariumok, caldariumok? Hol vannak az árnyékszékek, a dörzsölők, a szappanozók, a szandálok, — hogy ne kelljen mezitláb járni a kőpadlón — a lepedősök, a fejbekötők és a szőnyeges nyugágyak? Ezek bizony mind eltűntek.

A közös fürdés még a múlt század közepén is divatos volt a Rudasban. Mennyivel inkább az lehetett a XVIII. században. *Townson* Róbert 1793-ban járt Budán és két fürdőt nézett meg. Az egyikről, nyilván a Rudas-fürdőről, ezeket írja: „Itt van a nagy közös fürdő a nép alsó osztálya számára és kényelmes külön fürdők azok számára, kik meg tudják fizetni. A közös fürdőben láttam fiatalembereket és leányokat, öreg embereket és gyermekeket, némelyeket úgy, ahogyan az Isten megteremtette őket. Másokat egy fügefalevelszerű ruhadarabbal. Pacskolták a vizet akárcsak a halak ivás idején. De a szemlélő legyen igazságos. Nem láttam egy nőt sem alsószoknya nélkül, bár a legtöbbön nem volt ing. Némelyik férfin volt nadrág, némelyiken nem volt, kiki a maga ízlése szerint. Egyébként ebben a fojtó, nedves gőzben nem is támadhatott érzéki gondolata az embernek. Mindenesetre csillapítóul hatott a fürdés, amint erősen dolgozik: piócázik és eret vág.”

1835-ben gróf *Moltke* Helmuth, a nagy német hadvezér is meglátogatta a budai

fürdőket. Meg is fürdött a Rudasban, persze külön kádban. Azt írja a nagy bázénról, hogy: „férfiak, asszonyok, leányok és gyermekek fürödnek a medencében, valamennyien együtt. Csak derengő világosság szűrődik be a mennyezet kis nyílásán és a víz gőze illedelmes fátylat borít az egész képre.”

Annak is száz éve, hogy a francia-verő porosz generális megfürdött a Rudasban. Hol vannak már azok az idők, és hol van már az akkori Rudas? Ma új emberek lubickolnak a régi medencében.

Pásztor Mihály